Lausunto
8.11.2022

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 27.10.2022, talousvaliokunnan kokous 9.11.2022

Ilmoittajansuoja (HE 147/2022 vp)

Medialiitto kiittää valiokuntaa lausuntopyynnöstä ja esittää huomioinaan hallituksen esityksestä seuraavaa:

Pääviestit

- On tärkeää, että uudella lailla ei ole vaikutusta tiedotusvälineiden lähdesuojan soveltamiseen. Tässä suhteessa hallituksen esitys on sisällöltään ja rakenteeltaan parantunut aiemmin lausuntokierroksella olleeseen luonnokseen verrattuna. Muutamaa kohtaa tulee kuitenkin edelleen täsmentää ja korjata.
- Ilmoittajansuoja monimutkaistaa valintaa niiden keinojen välillä, joilla voidaan puuttua väärinkäytöksiin organisaatioissa. Sisäiseen kanavaan, ulkoiseen kanavaan, julkisuuteen omalla nimellä ja julkisuuteen tiedotusvälineiden lähdesuojan turvin liittyy kaikkiin neljään toisistaan poikkeavat oikeusvaikutuksensa.
- Lähdesuojaa on jatkossa vahvistettava suhteessa ilmoittajansuojalaissa priorisoitaviin sisäisiin ilmoitusprosesseihin. Pahimmillaan vahva ilmoittajansuojamekanismi voi luoda kannusteen salata tietoa julkisuudelta vastoin yleistä etua.

Tarkemmat huomiot

1. Nyt säädettävällä uudella lailla ei tule heikentää tiedotusvälineiden lähdesuojaa. Hallituksen esityksen mukaista ratkaisua, jossa ilmoittajansuojalainsäädännössä ei lainkaan viitata lähdesuojasäännöksiin, voidaan tässä suhteessa pitää varsin onnistuneena. Lähdesuoja on tällöin voimassa riippumatta siitä, mitä ilmoittajansuojasta säädetään. Nykyisiä säännöksiä lähdesuojasta toisin sanoen sovelletaan muuttumattomina myös nyt säädettävän lain tultua voimaan.

2. Osa liiton aikaisemmalla lausuntokierroksella esittämästä kritiikistä on esitykseen tehtyjen parannusten vuoksi tullut tarpeettomaksi. ***Seuraavia kohtia tulee kuitenkin vielä eduskuntakäsittelyssä täsmentää ja korjata*:**

   Julkistamista koskevan ehdotetun ilmoittajansuojalain 9 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 159) todetaan, että pääsääntöisesti tiedon julkistaminen tulisi kyseeseen vain harvinaisissa ja poikkeuksellisissa tilanteissa. Tämä toteamus on harhaanjohtavan laaja, koska tiedon julkistamisena on pidettävä myös tilanteita, joissa tietoa välitetään toimittajalle lähdesuojan turvin. Sen sijaan kohdassa tarkoitettaneen, että tiedon julkistaja saa nyt säädettävää ilmoittajansuojaa pääsääntöisesti vain harvinaisissa ja poikkeuksellisissa tilanteissa.

   Vastaavaa täsmentämistä vaatii myös saman lain ehdotettu 36 §. Hallituksen esityksen mukainen pykälän sanamuoto tekee väärän tiedon tahallisen antamisen rangaistavaksi kaikissa niissä tilanteissa, joissa kyse on 5 §:ssä määritellystä ilmoittajasta ja 2 §:ssä määritellystä ilmoituksesta. Kummassakaan viitatuista pykälistä ei kuitenkaan rajata ilmoittajan tai ilmoituksen käsitteiden ulkopuolelle tilanteita, joissa tietoja annetaan ilman että ilmoittaja haluaisi nauttia laissa tarkoitetusta ilmoittajansuojasta. Tavallisin tällainen tilanne lienee nimenomaan tietojen antaminen tiedotusvälineille lähdesuojan turvin.

   Rangaistavuuden edellytyksenä tulee olla, että ilmoittaja antaa väärää tietoa sellaisessa ilmoituksessa, jonka perusteella tälle voisi syntyä lain 5 luvussa tarkoitettuja oikeuksia.

3. Tiedotusvälineiden lähdesuoja on erottamaton osa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa turvattua sananvapauden suojaa, johon Suomi on sitoutunut (esim. ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu *Goodwin vastaan Yhdistynyt kuningaskunta*, 27.3.1996 sekä *Sanoma Uitgevers vastaan Alankomaat* 14.9.2010). Tehokas mahdollisuus saattaa epäkohtia julkiseen keskusteluun journalistisen harkinnan kautta palvelee jokaisen sananvapauteen sisältyvää oikeutta ottaa vastaan tietoa ja tukee demokratiassa välttämätöntä vapaata

mielipiteenvaihtoa. Myös korkein oikeus on korostanut lähdesuojan merkitystä sananvapauden toteutumisessa avoimessa demokraattisessa yhteiskunnassa (KKO 2019:112 ja KKO 2021:19).

4. Ilmoittajansuojasääntelyn yhtenä tavoitteena on ohjata väärinkäytösten käsittelyä ensisijaisesti organisaation sisäisiin kanaviin tarjoamalla ilmoittajalle tästä oikeudellisia etuja. Riskinä sääntelyssä on, että väärinkäytökset jäävät julkisen keskustelun tavoittamattomiin yleisen edun vastaisesti.

   Sääntelyn tultua voimaan väärinkäytösten käsittelyyn on tosiasiassa neljä väylää. Sisäisen ja ulkoisen kanavan lisäksi tieto voidaan tuoda julkisuuteen joko tunnistettavasti omalla nimellä tai tunnistamattomasti lähdesuojan turvin. Kaikkiin neljään väylään liittyy toisistaan poikkeavia oikeusvaikutuksia, mahdollisuuksia ja riskejä. Potentiaalisen ilmoittajan näkökulmasta vaihtoehtojen vertailu on myös monimutkaista, mikä saattaa osaltaan myös vaikeuttaa väärinkäytöksiin puuttumista.

5. Lain tultua voimaan on syytä arvioida lainsäädännöllisiä mahdollisuuksia vahvistaa tiedotusvälineiden lähdesuojaa. Sääntelykokonaisuuden on oltava mahdollisimman tasapainoinen siten, että ne ongelmat, joiden käsittely julkisuudessa on yleisön sananvapauden ja yhteiskunnan edun kannalta välttämätöntä, ohjautuvat jatkossakin julkisuuteen eikä sisäisiin kanaviin. Joissakin tilanteissa väärinkäytösten poistaminen ilman organisaatiolle koituvia mainehaittoja voi olla perusteltua, mutta usein kyse on myös ongelmista, joiden paljastamisella ja ratkaisemisella on laajempaa kuin vain yhtä organisaatiota koskevaa merkitystä yhteiskunnassa.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Mikko Hoikka
toimialajohtaja

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 650:tä yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Media-alan ja painoalan yritykset työllistävät Suomessa suoraan 22 000 henkilöä ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on 3,7 miljardia euroa.